

**PROMLUVA PAPEŽE BENEDIKTA XVI.
K TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY
U PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ SOUDNÍHO ROKU**

*Klementinský sál
Sobota 28. ledna 2006*

*Vážení soudcové,
vykonavatelé a spolupracovníci
Apoštolského tribunálu Římské roty!*

Již téměř celý rok uběhl od posledního setkání vašeho Tribunálu s mým milovaným předchůdcem Janem Pavlem II. Bylo to poslední setkání z dlouhé řady. Z obrovského dědictví, které nám zanechal také v oblasti kanonického práva, bych dnes rád upozornil zvláště na instrukci *Dignitas connubii*, týkající se postupu, který je třeba dodržet v případech neplatnosti manželství. Tato instrukce má představovat určitý praktický dokument (*vademecum*), v němž jsou shrnuty nejenom platné normy z této oblasti, ale který je také obohacuje o doplňující ustanovení, nutná pro správnou aplikaci těchto norem.

Největší přínos této instrukce, kterou bych rád viděl plně aplikovanou těmi, kteří pracují na církevních tribunálech, spočívá v tom, že určuje, v jaké míře a jakým způsobem musí být v případech neplatnosti manželství aplikovány normy obsažené v kánonech, vztahujících se na prosté sporné rozhodnutí, a přitom respektuje speciální normy předepsané pro případy pojednávající o stavu osob a veřejného dobra.

Jak dobře víte, pozornost věnovaná procesům o neplatnosti manželství stále více pře-

sahuje rámec odborníků. Církevní rozhodnutí v této oblasti totiž mají vliv na to, zda řada věřících smí, či nesmí přistupovat ke svatému přijímání. Právě tento aspekt, tolik rozhodující z hlediska křesťanského života, vysvětluje, proč se téma neplatnosti manželství opakovaně objevilo také na nedávné Synodě o Eucharistii.

Na první pohled by se mohlo zdát, že pastorační činnost, která se odráží ve výsledcích Synody, a povaha soudních norem shromážděných v *Dignitas connubii* se od sebe natolik liší, že stojí téměř v opozici. Na jedné straně by to vypadalo, že synodální otcové vyzvali církevní tribunály, aby vynaložili všechny své síly na to, aby věřící, kteří neuzavřeli manželství kanonicky, mohli co nejdříve dát do pořádku svou manželskou situaci a znovu se účastnit eucharistické hostiny. Na druhé straně by se zdálo, že kanonická legislativa a tato nová instrukce naopak dávají omezení tomuto pastorálnímu proudu, jako by hlavní starostí bylo dostat nařízeným soudním formalitám, a přitom by se zapomnělo na pastorační cíl procesu.

V pozadí tohoto způsobu vymezení problému se skrývá zdánlivá neslučitelnost práva a pastorece. Nemám v úmyslu zde více prohlubovat tuto otázku, protože Jan Pavel II. o

ní již několikrát pojednal, zvláště v promluvě k Římské rotě v roce 1990 (srov. AAS, 82 [1990], s. 872-877). Na tomto prvním setkání s vámi bych se raději soustředil na to, co hlavně tvoří styčný bod mezi právem a pastorem, tedy na lásku k pravdě. Tímto tvrzením se ostatně v duchu připojuji k tomu, co vám můj ctihodný předchůdce sám řekl, a to konkrétně vloni ve své promluvě (srov. AAS, 97 [2005], s. 164-166).

Kanonický proces o neplatnosti manželství představuje především nástroj pomáhající nalézt pravdu o manželském svazku. Jeho hlavním cílem tedy není zbytečně komplikovat věřícím život a ještě méně dráždit ducha svárливosti, ale pouze prokázat službu pravdě. Ustanovení procesu ostatně není samo o sobě prostředkem pro uspokojení jakéhokoli zájmu, ale skutečně nástroj určený k tomu, aby odpovídal na požadavek spravedlnosti – dát každému to, co mu patří. V samé podstatě své struktury je tento proces ustanovením spravedlnosti a míru. Neboť cílem tohoto procesu je, aby po té, co v rámci náležité diskuze, v níž byly stranám nabídnuty shodné příležitosti k přednesení argumentů a důkazů, někdo třetí, nestranný, vyhlásil pravdu. Za normálních okolností je tato výměna názorů nezbytná, aby soudce mohl poznat pravdu a následně o případu spravedlivě rozhodnout. V každém procesu musí tedy systém usilovat o zajištění objektivitu, vhodné příležitosti a účinnosti rozhodnutí soudců.

Také v této oblasti nabývá zásadního významu vztah mezi rozumem a vírou. Shodou-li se proces se zdravým rozumem, nelze se divit tomu, že církev se uchýlila k jeho ustanovení za účelem vyřešení vnitrocírkevních

otázek právního charakteru. Tím se upevnila plurisekulární tradice, dochovaná na církevních tribunálech po celém světě až do dnešní doby. Mimo jiné je třeba mít na paměti, že kanonické právo přispělo v době středověkého klasického práva velmi významným způsobem ke zdokonalení struktury tohoto procesu.

V církvi je uplatňován především v případech, kdy je předmět sporné věci k dispozici, a strany by tedy mohly uzavřít dohodu, která by spor vyřešila, což se však z různých důvodů nestane. Při hledání toho, co je správné, má uchýlení se k procesu za cíl nejenom spory neprohloubit, ale jde také o to učinit je lidštějšími a přitom najít řešení objektivně adaptované na požadavky spravedlnosti. Toto řešení přirozeně nestačí samo o sobě, protože lidé potřebují lásku, ale pokud se ukáže jako nevyhnutelné, představuje významný krok správným směrem. Některé procesy se mohou týkat záležitostí, v nichž nelze disponovat stranami, a to tehdy, když se jedná o práva celé církevní komunity. Právě do tohoto rámce spadá proces vyhlášení neplatnosti manželství, protože manželství ve své dvojí dimenzi – přirozené a svátostné – není majetkem, kterým mohou manželé disponovat, a kvůli svému sociálnímu a veřejnému charakteru nelze mluvit ani o jakékoli formě sebe-prohlášení.

V tomto bodě se druhá připomínka jeví jako zcela evidentní. Žádný proces není striktně proti druhé straně, jako by se jednalo o to způsobit jí nespravedlivou škodu. Cílem není zbavit někoho majetku, ale stanovit a hájit vlastnictví majetku osob a institucí. K tomuto hledisku, uplatňujícímu se při každém procesu, se připojuje ještě další, které je více

specifické pro předpoklad neplatnosti manželství. Mezi stranami se vůbec nejedná o majetek, který by měl být přidělen jedné či druhé straně. Předmětem procesu je naopak vyhlášení pravdy o platnosti či neplatnosti konkrétního manželství, jinými slovy o realitě, která zakládá instituci rodiny a která se hluboce dotýká církve a občanské společnosti. V důsledku toho můžeme prohlásit, že v takovémto typu procesu je požadavek vyhlášení pravdy adresován samotné církvi. Kvůli tomuto přirozenému předpokladu o platnosti manželství uzavřeného formálně zavedl v těchto procesech můj předchůdce Benedikt XIV., vynikající kanonista, povinnou účast obhájce svazku (srov. Cons. apost. *Dei miseratione*, 3. listopadu 1741). Tím se garantuje větší dialektika procesu, jehož záměrem je odhalit pravdu.

Stejně jako nás kritérium „hledat pravdu“ vede k pochopení dialektiky procesu, může nám zároveň posloužit k porozumění druhého aspektu této otázky, jímž je jeho pastorální hodnota, kterou nelze oddělit od lásky k pravdě. Někdy se totiž může stát, že pastorální lásku kazí úslužné postoje vůči některým osobám. Tyto postoje se mohou jevit jako pastorální, ve skutečnosti však nevedou k dobru lidí ani samotného církevního společenství. Tím, že se vyhýbají střetu s pravdou, která zachraňuje, mohou mít dokonce zcela opačný efekt tam, kde se jedná o spasitelné setkání každého člověka s Kristem. Princip nerozlučitelnosti manželství, znovu důrazně potvrzený Janem Pavlem II (srov. promluva z 21. ledna 2000, v AAS, 92 [2000], s. 35-355, a z 28. ledna 2002, v AAS, 94 [2002], s. 340-346), je součástí celého křesťanského tajemství. Dnes jsme bohužel nuceni konstatovat, že ve

svědomí křesťanů a lidí dobré vůle zůstává tato pravda někdy zahalena. Z tohoto důvodu je služba, kterou můžeme nabídnout věřícím i nekřesťanským manželům nacházejícím se v obtížné situaci, klamná, protože v nich posiluje tendenci zapomenout na nerozlučitelnost jejich sjednocení, i když jen implicitně. Eventuální zakročení církevní instituce v případech neplatnosti by se tedy mohlo ukázat jako pouhé konstatování neúspěchu.

Nicméně pravda hledaná při procesech o neplatnosti manželství není abstraktní, ani zcela nesouvisející s dobrem lidí. Je to pravda zakotvená v lidské i křesťanské cestě každého věřícího. Je tedy důležité, aby byla prohlášena bez dlouhých odkladů. Boží prozřetelnost dokáže bezpochyby vytěžit dobro ze zla, i kdyby se stalo, že by církevní instituce zanedbaly svou povinnost nebo se dopustily omylů. Zůstává však nutností, aby institucionální dílo církve na tribunálech bylo stále bližší věřícím. Kromě toho musí pastorální činnost vést ke snaze předejít neplatnostem manželství ještě před připuštěním k manželství a dělat všechno pro to, aby manželé vyřešili své eventuální problémy a našli cestu ke smíření. V reálných situacích konkrétních lidí pak musí pastorační činnost vést také k uhájení pravdy a k aplikování norem určených k její ochraně během procesu.

Přál bych si, aby tato zamyšlení sloužila k lepšímu pochopení toho, jak láska k pravdě spojuje ustanovení kanonického procesu o neplatnosti manželství s pravým smyslem pastorační činnosti, kterým se mají tyto procesy řídit. Podle tohoto klíče k interpretaci se instrukce *Dignitas connubii* a obavy vyslovené během poslední Synody ukazují jako zcela blízké.

Drazí přátelé, církevní společenství je vám velmi vděčné za to, že rozvážně plníte tento velmi těžký, ale fascinující úkol, kterým je uskutečnění této harmonie. Žehnám vám s vděčností a láskou a srdečně si přeji, aby vaše soudní činnost přispívala k dobru všech, kteří se na vás obracejí, a aby každému napomáhala se setkat osobně s Pravdou, kterou je Kristus.

*Z francouzštiny přeložila
Lucie Miklošková*